

Problémy s Butler – stereotypy o „gender“¹

LUKÁŠ JENÍK

Teologická Fakulta Trnavskej Univerzity
ORCID: 0000-0002-8524-2513

Problemy z Butler – stereotypy o „gender“

STRESZCZENIE

Problematyka *gender*, rozważana w różnych pracach, ma swoich zwolenników i przeciwników. Celem tego studium jest ukazanie kilku kluczowych stereotypów, powtarzanych przez większość krytyków, a także próba radykalnej separacji płci i gatunku. Od strony filozoficznej krytyka ta wychodzi z różnych koncepcji społecznego konstruktywizmu, jak też z poststrukturalistycznych teorii. Okazją do częstej krytyki staje się twórczość Judyty Butler. Pragniemy ukazać, do jakiego stopnia czytanie prac J. Butler może być nieporozumieniem. A przyczyną takiej lektury jest przede wszystkim nieznamość hermeneutycznych założeń, co prowadzi do niezrozumienia jej twórczości.

Słowa kluczowe: płeć, *gender*, socjalny konstruktywizm, Judith Butler, Gabriele Kuby

* * *

Jedným z charakteristických znakov súčasnej kresťanskej kultúry je fenomén, ktorý možno pracovne označiť za efekt či fenomén Kassandry. Podobne ako antická hrdinka Cassandra aj súčasná kresťanská identita je nezriedka spojená so spiritualitou strachu a pastoráciou strachom, ktoré varujú pred skazou a kultúrou smrti vo všeobecnosti. Rovnako ako v prípade antickej hrdinky, ktorej nikto neveril, aj niektoré prejavy kresťanskej kritiky sa štylizujú do pozície prorociev. Uveriť tomu, že sme ako Cassandra,

¹ Táto štúdia vznikla ako súčasť riešenia projektu APVV-15-0189 *Vybrané faktory pro-rodinnej stratégie a podpora stabilnej rodiny v multikulturnom prostredí*.

ktorá hovorila pravdu, no nikto jej neveril, je veľmi jednoduché, otázkou ostáva: či aj správne. Jednou z tém súčasnej kresťanskej kultúry, ktorú možno s istotou označiť za rozdeľujúcu, je téma genderových teórií, či diskurz symbolizovaný pojmom gender. I keď sa toto slovo a s ním spojené teórie udomácnili tak u jeho obdivovateľov ako aj kritikov, stále existuje výrazné biele miesto odbornej diskusie medzi protichodnými tábormi, a súčasný diskurz k problematike odráža skôr existenciu dvoch odlišných sociálnych bublín, v rámci ktorých dochádza k dvom odlišným perspektívam a skúmaniam.

Predmetom štúdie je spomenúť niekoľko vybraných stereotypov, ktoré o tejto problematike existujú a ktorých prežívanie nenapomáha kritickému skúmaniu, ale naopak, znemožňuje ho. Najtypickejšie stereotypy o genderovej problematike, ktoré sú ako argumenty opakované v rámci celého spektra kritických postojov, sa týkajú predovšetkým: ukotvenia genderových koncepcií vo feministickej, postštrukturalistickej či postmodernistickej filozofii; previazania feministickej filozofie s marxistickými konceptmi spoločnosti; ideologickej predpojatosti genderových teórií; zredukovania genderovej koncepcie na sociálny konštruktivizmus a iné podoby redukcie témy. V rámci predkladaného textu sa zameriame len na niektoré z nich, a to predovšetkým na tie, ktoré našli svojho menovateľa v osobe americkej filozofky Judith Butler.

1. Problémy s rodom a prípad Butler

Problém gender sa takpovediac automaticky stotožňuje s feminizmom a sociálnym konštruktivizmom, a to napriek tomu, že to nekorešponduje so skutočným stavom bádania². Čoho sa vlastne problematika genderu týka? Stručné načrtnutie by mohlo vyzerat' nasledovne:

Pod problematikou genderu, ako sa predstavuje v prírodných i humanitných vedách, chápeme problematizáciu povahy rodovej identity, teda toho, čo robí muža mužom a ženu ženou. Na prvý pohľad sa táto problematika nejaví ako problém, ale triviálna vec. Vo všeobecnosti – historicky i transkultúrne – delíme ľudí na mužov a ženy a s nimi súvisiace dva rody: mužský a ženský. Mužom i ženám už na prvý pohľad zodpovedajú nejaké charakteristické znaky a aj odlišnosť medzi mužmi a ženami je takpovediac „očividná“. Táto odlišnosť sa týka pohlavia i rodov. Natískajú sa však teoretické otázky: Je dôvodom odlišnosti dvoch rodov determinizmus prírodných mechanizmov? Alebo inak, čo zapríčiňuje danú rodovú diverzitu a s ňou spojené etické, sociálne konzekvencie? Pohlavná odlišnosť?

² Pozri: Ian Hacking, *Sociálna konštrukcia – ale čoho: Čo je a čo nie je sociálnou konštrukciou* (Bratislava: Kalligram, 2006), 22-26.

Systematické skúmanie potom vedie k ďalším otázkam: Čím sú pohlavia určované a sú dve?

Ako ukazujú dejiny filozofie, problém vzniká práve v spochybnení onej očividnej predstavy „danosti“ dvoch pohlaví a s nimi súvisiacich dvoch rodov. Dôvody prečo problematika rodu vyvoláva celé spektrum odmieta-vých či skeptických postojov, ale tiež mnoho otvorených reakcií, prijímanie a využívanie tohto konceptu v rôznych vedách, je veľmi zjednodušené po-vedané otázkou separácie biologického pohlavia od rodu či tzv. sociálneho pohlavia. Práve takáto separácia búra onú domnelú jasnosť nášho poznania. Zaiste, problémom nie je to, že biologické pohlavie (*sex*) a rod (*gender*) či rodová identita sú dva odlišné aspekty nazerania toho istého. Sex a gender sú pre mnohých teoretikov genderu v oblastiach psychológie, psychiatrie, sociológie či filozofie, len dva odlišné formálne pojmy – predmety, ktoré zodpovedajú jednému materiálnemu pojmu. Táto konceptuálna separácia je výsledkom skúmania. Problémom však nie je to, že sa na sex a gender pozeráme ako na dva teoretické problémy, raz na rod človeka a inokedy skúmame jeho pohlavie. Problém je niečo iné, a teda: či toto odlišenie pohľadov na pohlavie a rod nezodpovedá aj dvom odlišným skutočnostiam, medzi ktorými nie je nevyhnutná kauzalita. Teoretický problém, ktorý zaujíma oba póly sporu o gender možno vyjadriť nasledovne: Aká je povaha tejto separácie? Sú rody dva (iba dva?) – štatisticky či intuitívne rozlišova-né rody, ktorým teda zodpovedajú rodové identity s ich charakteristickými vlastnosťami – výsledkom biologického rozdielu medzi pohlaviami, alebo sú sumou sociálnych a kultúrnych obsahov, ktoré nedeterminuje príroda, ale výchova? S touto otázkou a odpoveďou naň súvisí aj balík sociálnych problémov akými sú: diskriminácia, nerovnosť či sexizmus. Sú tieto feno-mény prirodzeným dôsledkom prírodnej determinácie, alebo sú výsledkom smerovania našej kultúry?

Proti sebe tak stoja biologický determinizmus a sociálny konštruktivizmus, a samozrejme, takto predstavený spor je ešte stále veľmi zjednodušený, pretože kladie proti sebe dve krajné polohy, ktoré sú reprezentované odlišnými akcentmi – buď na prírodu alebo na výchovu. Proti akejkol'vek podobe biologického determinizmu (evolučnému či teologickému) stojí sociálny konštruktivizmus, ktorý poukazuje na relatívnu povahu sociálnych kategórií, ktoré nie sú dané „prirodzenosťou“, ale sú výsledkom kultúrnych zmien a ako také relatívne. Samozrejme, diskurz je však oveľa zložitejší a spor feministickej filozofie s biologickým determinizmom nemožno interpretovať čiernobielo, a to by nás malo odradiť od zjednodušujúcich riešení a teoretických skratiek. Ako uvádza Linda Nicholson, že na počiatku femi-nistického prístupu chceli autorky a autori zdôrazniť, že rodové odlišnosti nie sú len „dôsledkom biológie, ale sú sociálnymi konvenciami. Tým, že tie-

to zahrnuli pod pojem »rodu« a nie pojem »pohlavia« sa nádejali, že ľudia pochopia, že takéto odlišnosti sú zapríčinené spoločnosťou a nie prírodou³.

1.1. Butler ako sociálna konštruktivistka?

Ak existuje priestor na korekciu kritických názorov na genderovú problematiku, tak sa to okrem iného týka aj kritického čítania s porozumením a systematického skúmania Judith Butler. Skutočne je Butler autorkou ontologickej separácie rodu a pohlavia? Sociálnou konštruktivistkou par excellence? Predstavenie stereotypných názorov o jej diele sa netýka len jej samotnej, ale tiež kontextu feministickej filozofie a konceptov ako takých.

Sociálny konštruktivizmus sa ako nálepka v kontexte feministickej filozofie začína takmer vždy už pri interpretácii známej myšlienky Simone de Beauvoir. Jej myšlienka „On ne naît pas femme: on le devient“ je nezriedka dezinterpretovaná ako exemplárne konštruktivistické stanovisko, a to aj napriek tomu, že to odmieta takto chápať aj samotná Judith Butler a už vôbec nemožno o sociálnom konštruktivizme hovoriť v prípade francúzskej existencialistky.

Základnou motiváciou v pozadí filozofického postoja Simone de Beauvoir je kritika biologického determinizmu ako nástroja sociálnej diskriminácie. Bol to predovšetkým biologický determinizmus prameniacy v 19. storočí, v ktorom sa zrkadlil vývoj sociálnych vzťahov dobovej spoločnosti, v rámci ktorých sa posilňovala rodová nerovnosť a diferenciacia⁴. A práve do tohto kontextu a s hermeneutickým prihliadnutím naň, hodno zasadiť počiatok feministickej druhej vlny, ktorá je zviazaná s dielom Simone de Beauvoir⁵. Predovšetkým však treba uviesť, že spomenutá myšlienka Beauvoir ma nejaký kontext, v ktorom sa rodí, a dôvody, prečo sa rodí. Herta Nagl-Docekal zdôrazňuje, že myšlienku francúzskej existencialistky, ktorá je používaná ako mantra, „nie je predsa možné chápať tak, že by sme mali

³ Linda Nicholson, „Gender“, w *A Companion to Feminist Philosophy*, red. Alison M. Jaggar, Iris Young Marion (Malden MA-Oxford UK: Blackwell, 2005), 298. Nicholson zdôrazňuje, že odlišenie rodu a pohlavia nemalo a priori žiaden iný zmysel, ako poukázať na dve dimenzie skúmania rodovej identity: biologickú a sociálnu. Počnúc 80tými rokmi 20. storočia dochádza nielen k antagonistickému chápaniu rodu a pohlavia, pričom ide len o jednu z variácií chápania gender ako analytického nástroja, ale tiež k zdôrazňovaniu interaktívneho kauzálneho vzťahu medzi svetom biologických vplyvov a sociálneho ovplyvňovania vývoja rodovej identity. U autoriek ako A. M. Jaggar je napr. vzťah medzi rodom a pohlavím neostrý a nemožno tieto svety oddeliť ostrou demarkačnou čiarou.

⁴ Porov.: Mari Mikkola, *The Wrong of Injustice. Dehumanization and Its Role in Feminist Philosophy* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 2-13, 22. Pozri tiež: Anne Fausto-Sterling, *Sexing the Body. Gender Politics and the Construction of Sexuality* (New York: Basic Books, 2000), 115-145.

⁵ Porov.: Zuzana Kiczková, *Rod vo feministickom diskurze*, w *Rodové štúdiá. Súčasné diskusie, problémy a perspektívy*, red. Zuzana Kiczková, Mariana Szapuová (Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava; Centrum rodových štúdií, 2011), 34.

popierať biologické danosti ženského tela. Simone de Beauvoir naopak pokazuje na tradičný normatívny výklad týchto daností a na osudné konzekvencie pre ženy, ktorým sú tieto normy vnucované od detstva⁶. Tak ako nemožno dostatočne konzistentne označovať Simone de Beauvoir za sociálnu konštruktivistku, rovnaké problémy vzniknú aj pri interpretácii Judith Butler.

Konzervatívne a kresťansky orientovaní kritici Judith Butler vytykajú americkej filozofke, že neguje konštitutívny kauzálny vzťah medzi pohľadom a rodom a tento stereotyp sa epidemicky objavuje v regionálnych interpretáciách, ktoré vychádzajú z diel Anatrellu či Kuby⁷.

1.2. Filozofické východiska v genderovej teórii Judith Butler

Ako uvádza Pavel Barša, na rozdiel od humanistického feminizmu a feminizmu diferenciácie, ktoré zdôrazňovali otázku sociálnej rovnosti v individuálnej i kolektívnej rovine, postštrukturalistický feminizmus, ktorého predstaviteľkou je práve Judith Butler, „mení samotnú povahu emancipácie: už mu nejde o oslobodenie individuálneho *človeka*, ani o oslobodenie *ženy* ako nejakej skupinovej identity, ale o emancipáciu zo samotných patriarchálnych kategórií »človek« a »žena«⁸. Toto zacielenie dekonštrukcie rodovej dichotómie sa celkom prirodzene javí ako odmietanie esencialistických identít, a to sa následne prejavuje v politickej agende, ktorej ambíciou je následne dekonštruovať zdroje politiky moci. Postštrukturalistický prístup Judith Butler interpretuje Barša ako ideové vymedzenie voči alternatívnym východiskám feministickej filozofie a agendy. „Ani slobodné konanie individua, ani atribúty ženy, nemôžu byť pochopené ako niečo, čo by predchádzalo sociálnym a mocenským vzťahom a predstavovalo by tak transcendentné meradlo ich legitimity. Humanistický ideál individuálnej autonómie či diferencialistický ideál ženských cností sú samy osebe už konštruktmi sociálne diskurzívnych praktík“⁹. Barša tiež zdôrazňuje, že napriek inému zameraniu postštrukturalistického feminizmu, nie je cieľom dekonštrukcie rodovej dichotómie a priori odmietajú ideály humanistického feminizmu či feminizmu diferenciácie, ktorý otvára priestor aj pre možnosť dobrovoľnej stereotypizácie. Cieľom postštrukturalisticky motivovaných feministických koncepcií, a teda aj Butler, je „intelektuálna kritika faloš-

⁶ Herta Nagl-Docekal, *Feministická filozofie* (Praha: Slon, 2007), 99.

⁷ Pozri: Gabriele Kuby, *Globálna sexuálna revolúcia: strata slobody v mene slobody* (Bratislava: Lúč, 2013). Tony Anatrella, *Rodová teória a pôvod homosexuality: kultúrna výzva* (Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2015). Zborník Pápežskej rady pre rodinu *Rod – kontroverzná téma: Výbrané články z Lexikónu nejasných a sporných terminov o rodine, živote a etických otázkach* (Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2013).

⁸ Pavel Barša, *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem* (Praha: Slon, 2003), 19.

⁹ Ibidem, 20.

nej naturalizácie a univerzalizácie panujúcich a podrobených kultúrnych identít¹⁰. V tejto ideovej atmosfére vzniká problematizácia vzťahu pohlavia a rodu, ktorý je kritikmi často nadinterpretovaný ako nezávislosť dvoch separovaných skutočností. Butler však nejde o separáciu ale to, čo možno nazvať falošnou naturalizáciou.

Problém falošnej naturalizácie je ústredným problémom v oboch kľúčových textoch Judith Butler: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* a tiež *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*¹¹. Celý problém sa dá zhrnúť niekoľkými otázkami: existuje nemenná esencia, ktorá je základom subjektu? Je takouto esenciálnou črtou rod? Je rod daný biologickým pohlavím? Na rozdiel od fenomenologických prístupov, ktoré robia subjekt východiskovým bodom skúmania sveta, pre Butler a postštrukturalistické myslenie vo všeobecnosti, je síce subjekt takpovediac ústredným bodom filozofie, no otázka identity subjektu nie je chápaná ako samotné východisko. Identita subjektu nie je štartovacia čiara filozofickej reflexie, ale niečo, čo je chápané ako konštituované štruktúrami diskurzu, teda svetom samotným. V interpretácii ľudskej prirodzenosti sa tak celkom jasne odráža skúmanie podielu vplyvu prírodných determinantov a sveta kultúry. Práve z tohto uhla pohľadu sa feministický postštrukturalizmus pýta po vzťahu medzi rodom a pohlavím a na vyššie otázky odpovedá zhodne: Nie!

Feministická teória genderu Judith Butler, ktorú možno charakterizovať ako pokus o zdôvodnenie vyššie spomenutej negatívnej odpovede, neoddeliteľne súvisí s viacerými ideovými konceptmi. Práve tie ponúkajú hermeneutický kľúč k čítaniu jej diela, pričom na tento krok sa pri kritike americkej filozofky nezriedka zabúda¹².

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Pozri: Judith Butler, *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvanie identity* (Bratislava: Aspekt, 2014). Judith Butler, *Závažná tela: o materialite a diskursívnych medziach „pohlaví“* (Praha: Univerzita Karlova, nakladateľstvi Karolinum, 2016).

¹² Ku kritike filozofických východísk Judith Butler pozri: Herta Nagl-Docekal, *Feministická filozofie*, 78-99. Martha Nussbaum, „The Professor of Parody: The Hip Defeatism of Judith Butler”, *The New Republic* 22 (2019): 37-45, <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Nussbaum-Butler-Critique-NR-2-99.pdf> (dostup: 12 I 2019). Pozri tiež: Kateřina Zabrodská, *Variace na gender: postštrukturalizmus, diskurzívni analýza a gendrová identita* (Praha: Academie, 2009), 40-41; Michal Patarák, „Vývoj maskulínnej rodovej identity a tabu homosexuality”, *Psychiatria – Psychoterapia – Psychosomatika* 23, nr 1-2(2016): 43-50. Patarák sa zameriava na všeobecný a kľúčový problém postštrukturalistických teórií a tým je častá redukcia skúmania sexuality na psychický aspekt a vylúčenie biologického. Ako chybou sa javí tiež dovolávanie sa autority Freuda, ktorého dielo však určite nepredstavuje debiologizáciu psychiky jedinca, ale skôr jej biologizáciu.

1.3. Butler = Althusser + Lacan + ...

Ako prvú časť skladačky hodno spomenúť vzťah medzi ideológiou a tzv. ideologickou interpeláciou, ktorú nachádzame u Louisa Althussera.

Vychádzajúc z kritiky Marxa, Althusser nedefinuje ideológiu ako súbor ideí, ktoré pasívne zrkadlia reálnu štruktúru spoločnosti. Vzťah medzi spoločnosťou a jedincom nie je daný esenciálne a štruktúry, ktoré chápeme ako neideologicky dané, sú vždy nejakou ideologicky podmienené. Althusser chápe ideológiu ako niečo aktívne, čo konštituuje túto štruktúru spoločnosti¹³. Ideológia je teda súborom síl, ktoré nie sú sluhom, ale podpisujú sa na formovaní subjektu. Podľa Josefa Fulku existuje medzi subjektom a ideológiou kruhový vzťah vzájomného podmienovania¹⁴, podobne ako keď Giddens zdôrazňuje, že žiadna tradícia neexistuje bez svojich strážcov. Tento vzťah je interpeláciou. Jednotlivec sa stáva súčasťou systému a je to práve systém, ktorý v jedincovi generuje vieru v seba samotného a vieru v systéme, ktorý mu napomáha byť subjektom. Podľa Althussera je jedinec odsúdený byť vždy nejakým subjektom, čo spôsobuje proces interpelácie ideológiou, a tak sa subjekt sám stáva zubom v ozubí ideológie. „Althusser by istotne súhlasil s tým, že rodová identita nepredstavuje nejakú nemennú, stabilnú a biologicky danú esenciu subjektu, ale že je do značnej miery konštituovaná práve ideologicko-interpelatívnymi procesmi, a to samozrejme nielen na úrovni rodinných vzťahov, ale aj v onom ideologickom prostredí, ktoré subjekt obklopuje neskôr (napr. v škole)“¹⁵.

Je zásluhou Althussera, že upriamil pozornosť na výskum väzby medzi ideológiou a jej kreatívnou úlohou formovania subjektu, no napriek tomu mu podľa Fulku unikol jeden kľúčový moment, ktorý je zdrojom ďalšieho kritického uvažovania¹⁶. Ak je totiž jedinec odsúdený byť subjektom, čo je na počiatku procesu jeho interpelácie, čo je vlastne interpelované?

¹³ Porov.: Josef Fulka, „Od interpelace k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)“, w *Sbornik prací Fakulty sociálních studií Brněnské univerzity, Sociální studia* 7, 2002, 30, http://www.antropologie.org/sites/default/files/files/studijni-materialy/fulka_performativ_feminismus_cteni_na_mtk_8prosinec.pdf (dostup: 12 I 2019). Fulka, vychádzajúc z Althussera zdôrazňuje, že „kategorie subjektu konstituuje veškerou ideologii, avšak ihned a současně je třeba dodat, že kategorie subjektu konstituuje veškerou ideologii pouze potud, že funkcí veškeré ideologie (funkcí, jež ideologii definuje) je konstituovat konkrétní individua jakožto subjekty“.

¹⁴ Ibidem, 31.

¹⁵ Ibidem, 33.

¹⁶ Ibidem. Mechanizmus interpelácie – teda práve ten aktívny rozmer ideológie, ktorý z jedinca robí subjekt – však nie je podľa jeho kritikov u Althussera dostatočne zdôvodnený. Natíska sa otázka: čo je v skutočnosti interpelované, teda tvorené, pokiaľ všetko, čo je súčasťou ideológie je už subjektom. Ako vlastne dochádza k účinku interpelácie ideológiou? Fulka zdôrazňuje, že práve tento kritický okamih Althusserovej teórie vedie k hľadaniu substrátu, teda potenciálnej bázy, ktorá je tvarovaná nejakou aktualizujúcou ideológiou. Tou je pre Slavoj Žižeka svet podvedomia.

Ako môže byť ideológiou stvárnovaný, keď už sa rodí ako subjekt, čo je výsledkom jeho interpelácie.

Túto kruhovosť sa snaží prekonať druhou časťou skladačky, ktorá ukazuje ideový kontext, s ktorým potom výrazne pracuje aj Butler. Okrem Althussera je to predovšetkým Jacques Lacan, ktorý podobne ako Althusser reinterpretuje Marxa, reinterpretuje Freuda. Na rozdiel od Freuda je Lacan zástanca debiologizácie ľudskej psychiky. Identita subjektu je výsledkom procesu prechodu z imaginárneho štádia k symbolickému štádiu, ktoré konštituuje subjekt v rámci troch po sebe nasledujúcich štádiách. Prvým štádiom je štádium zrkadla, v rámci ktorého si dieťa uvedomuje samé seba, čím si uvedomuje svoju diferenciu od sveta matky, ale aj od sveta ono. Druhým štádiom je štádium vstupu postavy otca medzi matku a dieťa a napokon tretie štádium, pri ktorom si dieťa osvojuje jazyk. Ten sa stáva nástrojom, pomocou ktorého sa dieťa v imaginárnom štádiu začína „konštituovať“ ako subjekt rozštiepený na vedomú a podvedomú zložku¹⁷.

Ďalšie diely skladačky, ktoré je dôležité spomenúť, pretože sú ideovým podkladom, ktorý Judith Butler originálne mixuje do svojej teórie, sú Derridov dekonštruktivistický prístup k Austinovej teórii performatívnych rečových aktov a Foucaultove a Laqueurove¹⁸ skúmania vzťahu sexuality, telesnosti a moci.

Všetky uvedené motívy majú jeden spoločný prvok, ktorý možno nájsť aj v iných súdobých oblastiach skúmania človeka, akými sú sociológia či filozofia. Tým je odmietanie radikálnej nemennosti ľudskej prirodzenosti, odmietanie nejakej fixnej esencie, ktorá žije nezávisle na prostredí, ktoré naň vplýva iba marginálne, ak vôbec. Či už Althusserova alebo Lacanova koncepcia, obe zdôrazňujú procesualný charakter identity subjektu, a tak otvárajú priestor pre chápanie rodu, ako niečoho, čo Nicholson priliehavo vyjadruje už metaforou „zaodievanie pohlavia rodom“¹⁹.

Každá z vyššie uvedených teórií, ktoré sa zlievajú do originálnej koncepcie Judith Butler je osve falzifikovateľná a predmetom kritiky tak ideových východísk ako aj záverov. Pre skúmanie koncepcie (a dodať možno, že aj pre jej následnú kritiku) sa však ukazujú rozhodujúcimi inšpirácie, pretože ju vedú k chápaniu subjektu ako niečoho, čo nie je dané, ale performatívne tvorené. Ak však hovoríme o tvorení či lepšie stvárnení, Butler tým nenaráža na nejaký procesualný rozmer rodu, ktorý sa akoby vyvíja. Práve táto interpretácia je kameňom úrazu. Performativita rodu je pre americkú filozofku opakovaním rodových aktov a gest, čo vychádza z koncep-

¹⁷ Josef Fulka, „Od interpelace k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)“, 35.

¹⁸ Porov.: Thomas A. Laqueur, *Making sex: body and gender from the Greeks to Freud* (Cambridge Mass.: Harvard University Press, 1992).

¹⁹ Porov.: Linda Nicholson, „Interpreting Gender“, *Signs* 20, nr 1 (1994): 79-105.

cie sociálneho predvádzania rodovej identity. Okrem zreteľných inšpirácií z koncepcie autorov West a Zimmerman²⁰, spája Butler „althusserovskú sociálne-represívnu koncepciu interpelácie a popisuje proces rodovej diferenciacie ako čosi, čo má charakter performatívnych aktov, konštruujúcich a interpelujúcich jedinca ako rodovo diferencované telo“²¹. Performatívnosť, opakovanie schém, ktoré sú identifikáciou s rodom je mechanizmus, ktorý vytvára zdanie podstaty či esencie.

Najradikálnejším sa zdá odmietnutie telesnosti ako niečoho, čo neexistuje v preddiskurzívnom svete²². Čo sa týmto tvrdením myslí? Odmietnutie biologického tela? Podľa Fulka je cieľom Butler odmietnuť to, čo možno chápať ako fikciu preddiskurzívnej telesnosti²³. Práve v tom podľa Nagl-Docekal i Hackinga prekračuje Butler rovinu jazyka a nadinterpretuje zdroje svojej inšpirácie, akými sú Foucaultovo skúmanie sexuality či Laqueurovo skúmanie vývoja chápania pohlavia²⁴. Zatiaľ čo pre Laqueura je biologické pohlavie predsa len nejaké dané, Butler takúto danosť, nejakú preddiskurzívnu esenciu odmieta. Pri čítaní Laqueura tak síce existuje interpretačná možnosť, v rámci ktorej možno chápať naše poznávanie a korekcie nášho poznania o pohlaví ako možné práve preto, že existuje oblasť nezávislej reality, ktorá koriguje a verifikuje naše vedecké poznanie fenoménu pohlavia či rodu. U Butler neexistuje žiadna na našom diskurze nezávislá ontologická realita. Odmietnutie ontologického statusu ako niečoho nezávislého na diskurzívnom definovaní nie je však to isté ako odmietnutie telesnosti, i keď sa v tejto koncepcii dá nájsť východisko aj pre túto interpretáciu²⁵. Podobne ako to nachádzame u iných antirealistov, ako napr. u Hilary Putnam či u Richarda Rortyho, aj pre Butler je realita vždy už daná, tentokrát v podobe diskurzu. Performativita má význam ideológie

²⁰ Pozri: Candance West, Don H. Zimmermann, „Doing Gender“, *Gender and Society* 1, nr 2 (1987): 126.

²¹ Josef Fulka, „Od interpelácie k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)“, 45.

²² Porov.: Judith Butler, *Bodies That Matter On the discursive limits of "sex"* (London-New York: Routledge, 2011), xii.

²³ Porov.: Josef Fulka, „Od interpelácie k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)“, 46.

²⁴ Porov.: Herta Nagl-Docekal, *Feministická filozofie*, 76-82. Pozri tiež: Ian Hacking, *Sociálna konštrukcia – Ale čoho?*, 22-26. Porov.: Judith Butler, *Giving an Account of Oneself* (New York: Fordham University Press, 2005), 3-40.

²⁵ Porov.: Josef Fulka, „Od interpelácie k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)“, 47. Takúto interpretáciu Butler predkladá aj Pierre Bourdieu, ktorý chápe jej odmietnutie daného a akcent na performativitu diskurzu v intenciách predvádzanie rodu. Práve kvôli takýmto nedorozumeniam je vhodné zdôrazniť aj druhú knihu *Bodies That Matter* Judith Butler, v ktorej sa snaží vysvetliť nejasné miesta *Gender Trouble*. Rovnako číta Butler aj Nagl-Docekal, ktorá kritizuje jej príliš voľný prechod z debaty o možnostiach nášho poznania k ontologickej rovine. Porov.: Herta Nagl-Docekal, *Feministická filozofie*, 79.

a to, čo sa javí ako prirodzené, nie je „ničím iným než formou diskurzívnej normativity“²⁶.

Problémom takéhoto postštrukturalistického postoja sa zdá akoby resignácia na hmotu, čo má viacero príčin, no predovšetkým je to historicko-politický strach z biologizácie. Akoby akcentovanie či akákoľvek kolaborácia s biológiou viedla k biologizujúcim stereotypom, a tak k diskriminácii. Tento motív v pozadí tak ovplyvňoval a stále ovplyvňuje feministický diskurz o rode. Napriek tejto výhrade, ktorá síce má svoje zdôvodnenia, v súčasnom feministickom myslení je takéto ostrakizovanie biológie úspešne prekonávané. I keď uvedené myšlienky možno nájsť aj u Butler, nie je to pointou toho, čo chce jej lingvistický monizmus a teda zdôrazňovanie úlohy jazykového obratu povedať. Hmota, materialita a tak i telesnosť sa objavujú explicitne v diele *Bodies That Matter*, kde dominuje zdôraznenie diskurzívnosti nášho poznávania, a teda určitej formy konštrukcie, lenže, a to zdôrazňuje samotná autorka, hmota, materialita a materializácia nie sú totožné s diskurzom, ale navzájom sa podmieňujú.

Zložitosť diela Judith Butler otvára priestor pre rôzne interpretácie a je podnetom k viacerým aj protichodným interpretáciám²⁷. Zaiste, jej miesto v prehľade genderových teórií je nespochybniteľné, čo automaticky neznamená imúnosť voči kritike. Napriek tomu, vis-à-vis celému spektru genderových teórií je jasné, že kritika celku na základe nerozumenia či nepochopenia časti, ktorú v tomto prípade predstavuje Butlerovej dielo, nie je vhodný protiargument. Bez ohľadu na kritické námietky voči dielu americkej filozofky, genderové teórie nestoja na diele jednej autorky²⁸. Napriek tomu je Butler – bez ohľadu na fundovanosť kritiky – povinnou jazdou kritiky genderových teórií. Ukázkovým je v tomto prípade práve čítanie Butler podľa Gabriel Kuby.

2. Butler podľa Kuby alebo čítanie s neporozumením

V skratke možno obraz o Judith Butler v diele Gabriel Kuby predstaviť nasledovne:

Podľa Kuby je Butler hlavnou ideologičkou genderovej teórie, a to preto, že poukazuje na odlišnosť medzi biologickým pohlavím a sociálnym pohlavím – rodom, ktoré chápe ako sociálne konštruované. Táto odlišnosť medzi rodom a pohlavím vylučuje determináciu biologickým pohlavím. Odmietnutie biologického determinizmu je deštrukciou prirodzenosti, nech

²⁶ Ibidem, 47.

²⁷ Porov.: Kateřina Zabrodská, *Variace na gender: postštrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*, 40-41.

²⁸ Ibidem, 21-66.

je pod týmto pojmom chápané čokoľvek. Podľa Kuby je táto téza Judith Butler základným predpokladom feministickej aktivistickej agendy, ktorá sa snaží – potom, čo od seba odviazala pohlavie a rod – o zrušenie prirodzeného poriadku vecí. Práve v tom nachádza Kuby spoločné slovo so svojimi čitateľmi. Tragickou – v prenesenom zmysle – je však skutočnosť, že čitatelia nemeckej autorky nie sú aj čitateľmi kníh Judith Butler a zároveň ani Gabriele Kuby nie je práve disciplinovanou a systematickou čitateľkou americkej feministickej filozofky²⁹.

Samotná Butler reagovala na viacero výhrad, týkajúcich sa stierania rozdielu medzi pohlavím a rodom. Vo viacerých rozhovoroch hovorí o veľmi zjednodušenom čítaní jej knihy *Gender Trouble*³⁰, ktoré celkom prirodzene vedú k dezinterpretácii³¹. Bez ohľadu na to, že jej text otvára priestor aj pre radikálnejšie orientovanú podobu sociálneho konštruktivismu, Butler sama poukazuje na to, že predstava absolútnej slobody vo voľbe rodu, bez nejakej závislosti na pohlaví, je niečo, čo nie je jej pôvodná myšlienka a ani cieľ. Práve snaha o odmietnutie tejto dezinterpretácie viedlo Butler k napísaniu ďalšej knihy, v ktorej koriguje túto predstavu. V knihe *Bodies That Matter* sa americká filozofka opätovne vracia a explicitne hovorí o previazaní pohlavia a rodu³². Samotná Butler uvádza, že jej nejde o zotretie rozdielnosti pohlaví, ako by sa mohlo zdať z interpretácie takých autorov

²⁹ Porov.: Herta Nagl-Docekal, *Feministická filozofie. Výsledky, problémy, perspektívy*, 79.

³⁰ Porov.: Judith Butler, *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvanie identity* (Bratislava: Aspekt, 2014).

³¹ Butler nespochybniteľný význam tela nezdôrazňuje len v knihe *Bodies That Matter*, ale v celom rade svojich neskorších diel a hlavne rozhovorov k danej problematike. Otvorene dementuje to, z čoho ju viackrát obviňujú viacerí kritici, ktorí vytrhávajú jej text od nivelizácie telesnosti k širšiemu kontextu. Na otázku či odmieta kategóriu sexu Butler odpovedá nasledovne: „One of the interpretations that has been made of Gender Trouble is that there is no sex, there is only gender, and gender is performative. People then go on to think that if gender is performative it must be radically free. And it has seemed to many that the materiality of the body is vacated or ignored or negated here – disavowed, even. (There’s a symptomatic reading of this as somatophobia. It’s interesting to have one’s text pathologised.) So what became important to me in writing *Bodies That Matter* was to go back to the category of sex, and to the problem of materiality, and to ask how it is that sex itself might be construed as a norm. Now, I take it that’s a presupposition of Lacanian psychoanalysis – that sex is a norm. But I didn’t want to remain restricted within the Lacanian purview. I wanted to work out how a norm actually materialises a body, how we might understand the materiality of the body to be not only invested with a norm, but in some sense animated by a norm, or contoured by a norm. So I have shifted. I think that I overrode the category of sex too quickly in Gender Trouble. I try to reconsider it in *Bodies That Matter*, and to emphasise the place of constraint in the very production of sex“. Porov *Extracts from Gender as Performance: An Interview with Judith Butler: Interview by Peter Osborne and Lynne Segal*, London, 1993, <https://www.radicalphilosophy.com/interview/judith-butler> (dostup: 11 I 2019) [Kurziva L.J.] Pozri aj Judith Butler, *Undoing Gender* (New York; London: Routledge, 2004), 74-104.

³² Porov.: Judith Butler, *Závažná tela: o materialite a diskursivních mezích „pohlaví“* (Praha: Karolinum, 2016).

ako je Anatrella či Kuby. Byť ženou alebo mužom nie je vecou voľby, ako sa nazdáva hyperbolizovaná kritika. Pointa oddelenia pohlavia a rodu je však pre Butler iná. To, čo sa snaží Butler predstaviť je, že naše hovorenie o pojmoch rodu nie je natoľko nezaujaté, nepredpojaté a hlavne politicky neutrálne, ako sa zdá. Vždy keď povieme žena alebo muž, nehovoriac teraz o biologických vonkajších znakoch, hovoríme o pojmoch, za ktorými podľa autorky stoja sedimenty významov. Nech je jej tvrdenie, ktoré môže pôsobiť ako názor situovaný na pomedzí politicko-občiansko-aktivisticky orientovanej agendy (a to aj s výraznou dávkou emocionálneho zanieťania) akokoľvek čudné, dennodenná realita rodovo nerovných vzťahov naprieč západoeurópskou a americkou legislatívou dokumentuje, že roly muž a žena sú v mnohom tradične konštruovanými výrazmi. Čisté využívanie „žena“ alebo „muž“ podľa Butler jednoducho neexistuje. Je to kultúra a historické okolnosti, ktoré podmieňujú, čo znamená „muž“ a čo je „žena“, teda spoluurčujú povahu rodových identít. Rozumej, ako sa správa, ako myslí, ako reaguje, akým má BYŤ muž, akou má BYŤ žena.

Zdá sa však, že podľa Kuby existuje aj iná Butler. Nejde len o interpretáciu, ide paradoxne o konštrukciu profilu americkej filozofky, ktorá je podľa Kuby nielen postmodernou filozofkou, ale aj lesbou, ktorej orientácia je motivácia jej politickej agendy v prospech LGBTI+. Tá je, samozrejme, neprijateľná z hľadiska katolíckej mravouky. Otázkou ostáva, nakoľko je podoba Butler, ako ju podáva Kuby, zhodná s reálnou americkou filozofkou³³.

Ako ukázkový dôkaz postmodernistického konštruktivismu u Butler uvádza Kuby pasáž z knihy *Bodies That Matter*: „Biologické pohlavie“ je ideálna hypotéza, ktorá sa časom nevyhnutne materializuje. Nie je to jednoduchá skutočnosť alebo statický stav tela, ale proces, po ktorom regulujúce normy materializujú biologické pohlavie a toto materializovanie dosahujú vynúteným sústavným opakovaním oných predpisov³⁴. Ako tomu rozumie Kuby? Podľa nej, Butler a gender ideológia – ako je vidno z jedného a uvedeného citátu jej knihy – sa snažia zničiť fakt rozdielnosti medzi mužmi a ženami. Ak aj opomenieme absurdnosť tohto obvinenia, ktoré dementuje Butler vo svojich neskorších príspevkoch, nemecká autorka nie je príliš dobrý analytik filozofických textov. Skutočne z uvedeného textu Butler vyplýva odmietnutie pohlaví? Podľa Kuby a jej interpretácie, Butler verí, že „pohlavie je fantázia, niečo v čo veríme preto, lebo sa nám to takto často opaku-

³³ Gerhard Marschütz, „Ztrácí se dnes biologické pohlaví?“, *Universum, revue České křesťanské akademie* 26, nr 2(2016): 33-35.

³⁴ Gabriele Kuby, *Globálna sexuálna revolúcia: strata slobody v mene slobody* (Bratislava: Lúč, 2013), 77. Judith Butler, *Bodies That Matter On the discursive limits of "sex"* (London-New York: Routledge, 2011), xii.

je³⁵. Kuby zdôrazňuje, že pre Butler pohlavie nehrá žiadnu rolu, identita je fluidná a rod je performancia, ktorá sa mení podľa ľubovôle aktéra.

Butler je nepochybne štýlovo ťažkou autorkou, napriek tomu je až zarážajúce, nakoľko sa jej dostáva nepochopenia tam, kde sa dajú veci analyzovať ozaj jednoducho. Separácia rodu a pohlavia je nesprávne pochopenie jej zámeru, ktorým je spochybnenie duality ako takej. „Do takej miery, do akej rodové normy (ideálny dimorfizmus, heterosexuálna komplementarita tiel, ideály a pravidlá správnej a nesprávnej mužskosti a ženskosti, z ktorých mnohé sú poistené rasovými kódmi čistoty a tabu zameranými proti miešaniu rás) stanovujú, čo bude a čo nebude inteligibilne ľudské, čo bude a čo nebude považované za „skutočné“, nastoľujú aj ontologickú oblasť, v ktorej tela môžu získať legitímne vyjadrenie“³⁶. Celou knihou Butler sa tak tiahne kľúč, ktorý vysvetľuje (bez ohľadu na súhlas či nesúhlas) zmysel jej presvedčenia. Tým je spojenie problémov jazyk – politika – rovnosť. Práve tento aspekt či spojenie viacerých kľúčových pojmov ako aj východiská, ktoré motivovali Butler, Kuby nevidí alebo podobne ako iní, nechce vidieť. A pritom ide o kľúčový fakt interpretácie. Je to práve jazyk, ktorý vychádza z previazania moci a subjektov moci, čo je podľa Butler heterosexuálne orientovaná väčšina, ktorá konštruuje jazyk. Jazyk má performatívnu povahu a podľa Butler je právny a politický jazyk tým, čo normatívne niečo tvrdí. Právna moc a kultúrna tradícia produkujú, nie len reprezentujú. To je hlavná pointa presvedčenia Butler. Ak to možno voľne parafrázovať – vojnu opisujú víťazi. Hovorené v pojmoch rodu so sebou nevyhnutne nesie subverziu jedného pred druhým. To je cieľom kritiky rodu, vniesť rodovú rovnosť, nie rovnakosť. Butler, ktorá sa k problematike vzťahu sexu a rodu vyjadrovala aj v iných publikáciách a článkoch, veľmi jednoducho demontuje konštruktivizmus, z ktorého ju obviňuje Kuby. Východiská, s ktorými Butler pracuje zdôrazňujú dialektiku subjekt – gender. V knihe *Bodies That Matter* poukazuje na tento vzťah ako aj nemožnosť odtrhnúť rod od chápania subjektu³⁷. Explicitne sa však vracia k otázke materiality, teda tela a biologického pohlavia. Dialektický vzťah medzi subjektom a rodom tak dopĺňa o otázku pohlavia.

Čítať *Gender Trouble* bez vyššie spomenutého kontextu a s prihliadnutím na neskoršie diela *Bodies That Matter*, *Undoing Gender* a pod., je určite problematická a metodicky nesprávna cesta k pochopeniu toho, čo sa nám americká feministka snaží povedať. Práve takýto prístup však možno badať v dezinterpretáciách filozofie Butler, ktorú ponúka Kuby či Anatrella.

³⁵ Gabriele Kuby, *Globálna sexuálna revolúcia: strata slobody v mene slobody*, 76-81.

³⁶ Judith Butler, *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvanie identity*, 22.

³⁷ Judith Butler, *Závažná tela: o materialitě a diskursivních mezích „pohlaví“*, 9-13. Pozri tiež: Judith Butler, *Undoing Gender*, 74-104.

3. Namiesto záveru či na ceste k dialógu s Butler

Gerhard Marschütz interpretuje koncept Butler ako inšpirujúci názor vychádzajúci z kategórie gender, ktorá je na pomedzí esencializmu a historicizmu. Dochádza tak ku dialógu o prirodzenosti, ergo o tom, čo je nemenné, s tým, čo je tvarované kultúrou. Podľa neho Butler vo svojej koncepcii kladie do popredia práve aspekt kultúrnej podmienenosti, a tým prirodzene odsúva do úzadia ďalšie dva – prirodzenosť rodu a vzťah pohlavia a rodu v kontexte biológie. Tak vzniká dojem, „akoby sa ho zbavovala“³⁸ aj pohlavia aj rodu. Akoby pre americkú filozofku neexistoval reálny referent pojmu pohlavie. Disciplinovanejšie čítanie Butler dokazuje, že tak nečiní. Marschütz si však všíma iný fenomén. Ak je Butler teoretickou genderovej ideológie, ktorá k problému pohlavia, prirodzenosti a genderu pristupuje z pozície konštruktivismu a akcentuje vzťah pohlavie (prirodzenosť), gender a kultúra, katolícka morálka sa v oficiálnych dokumentoch javí ako primo diversa. „Pohlavná identita zakotvená v prirodzenosti tu ožaruje celú pravdu o bytí muža a predovšetkým ženy“³⁹. Je to teda prirodzenosť, ktorá je daná pohlavím, ktorá je následne tým, čo sa demonštruje v rode. Biologické pohlavie implikuje rod. A povedané ešte dôraznejšie, pohlavie nevyhnutne implikuje rod. Lenže voči takto postavenému biologicky chápanému naturalizmu kritika z pera Butler nesmeruje. Paradoxne. To, čo sa snaží povedať je, že neexistuje možnosť čítať pojem pohlavia bez konotácií, ktoré s pojmom toho-ktorého rodu súvisia, a nie to, že by neexistovalo žiadne biologické pohlavie.

Ako už bolo naznačené, asi najkonfliktnejším miestom sporu medzi mysliteľmi gender studies a protichodnými názormi je metafyzický koncept realizmu, ktorý je kľúčový aj pre otázku prirodzenosti. Zdá sa, že najčastejším východiskom v problematike prirodzenosti a prirodzeného zákona je predovšetkým Akvinský. Ako sa však ukazuje pri podrobnejšej interpretácii prirodzeného zákona u Tomáša, povaha a kontext prirodzeného zákona, s ktorým pracuje stredoveký mysliteľ, nie je úplne tým istým konceptom, s akým sa stretávame u súdobých iusnaturalistov⁴⁰. Uvedené problémy však nemajú byť impulzom k odmietnutiu teórie prirodzeného zákona, naopak majú byť impulzom k poctivej reлектúre a skúmaniu zdrojov tejto teórie. Avšak podobne ako v prípade iných koncepcií, aj skúmaním prirodzenosti človeka, ktoré prebieha v kontexte partikulárnej vedy (filozofie, teológie), no bez prihliadnutia na imperatív integrálneho skúmania, riskujeme. Ris-

³⁸ Gerhard Marschütz, *Ztráci se dnes biologické pohlavi?*, 35.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Porov.: Michal Chabada, *Prirodzený zákon v scholastike a širšej dejinno-filozofickej perspektíve* (Bratislava: Univerzita Komenského, 2014).

kujeme, že síce získame revizionistický a koherentný vedecký názor, ale určite nie korešpondujúci s realitou. Dialóg s názormi, ktoré reprezentuje Butler a i. nemožno úspešne viesť v žiadnom inom kontexte, ako v kontexte filozofickom a predovšetkým metafyzickom. Argumenty, ktorými možno reagovať na niektoré extrémne podoby relativizmu, je vhodnejšie budovať na metafyzických stanoviskách realizmu, a to aj s prihliadnutím na jeho problematické miesta, ako odmietat' gender studies a feministickú filozofiu na základe donekonečna opakovanej logickej chyby podsunutého argumentu (straw man argument).

Bibliografia:

- Anatrella Tony. *Rodová teória a pôvod homosexuality: kultúrna výzva*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2015.
- Barša Pavel. *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a post-structuralismem*. Praha: Slon, 2003.
- Butler Judith. *Bodies That Matter On the discursive limits of „sex“*. London-New York: Routledge, 2011.
- Butler Judith. *Giving an Account of Oneself*. New York: Fordham University Press, 2005.
- Butler Judith. *Trampoty s rodom: feminizmus a podryvovanie identity*. Bratislava: Aspekt, 2014.
- Butler Judith. *Undoing Gender*. New York; London: Routledge, 2004.
- Butler Judith. *Závažná těla: o materialitě a diskursivních mezích „pohlaví“*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016.
- Chabada Michal. *Prirodzený zákon v scholastike a širšej dejinno-filozofickej perspektíve*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2014.
- Extracts from Gender as Performance: An Interview with Judith Butler: Interview by Peter Osborne and Lynne Segal*, London 1993. <https://www.radicalphilosophy.com/interview/judith-butler>.
- Fausto-Sterling Anne. *Sexing the Body. Gender Politics and the Construction of Sexuality*. New York: Basic Books, 2000.
- Fulka Josef. „Od interpelace k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)“. W *Sborník prací Fakulty sociálních studií Brněnské univerzity, Sociální studia 7*, 2002. http://www.antropologie.org/sites/default/files/files/studijni-materialy/fulka_performativ_feminismus_cteni_na_mtk_8prosinec.pdf.

- Hacking Ian. *Sociálna konštrukcia – ale čoho: Čo je a čo nie je sociálnou konštrukciou*. Bratislava: Kalligram, 2006.
- Kiczková Zuzana, Szapuová Mariana, redakcja, *Rodové štúdiá. Súčasné diskusie, problémy a perspektívy*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava; Centrum rodových štúdií, 2011.
- Kuby Gabriele. *Globálna sexuálna revolúcia: strata slobody v mene slobody*. Bratislava: Lúč, 2013.
- Laqueur Thomas A. *Making sex: body and gender from the Greeks to Freud*. Cambridge Mass: Harvard University Press, 1992.
- Marschütz Gerhard. „Ztrácí se dnes biologické pohlaví?“ *Universum, revue České křesťanské akademie* 26, nr 2(2016): 33-35.
- Mikkola Mari. *The Wrong of Injustice. Dehumanization and Its Role in Feminist Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Nagl-Docekal Herta. *Feministická filozofie*. Praha: Slon, 2007.
- Nicholson Linda. „Gender“. W *A Companion to Feminist Philosophy*, redakcja Alison M. Jaggar, Iris Young Marion. Malden MA-Oxford UK: Blackwell, 2005.
- Nicholson Linda. „Interpreting Gender“. *Signs* 20, nr 1(1994): 79-105.
- Nussbaum Martha. „The Professor of Parody: The Hip Defeatism of Judith Butler“. *The New Republic* 22 (2019): 37-45. <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Nussbaum-Butler-Critique-NR-2-99.pdf>.
- Patarák Michal. „Vývoj maskulinnej rodovej identity a tabu homosexuality“. *Psychiatria – Psychoterapia – Psychosomatika* 23, nr 1-2(2016): 43-50.
- West Candance, Zimmermann Don H. „Doing Gender“. *Gender and Society* 1, nr 2 (1987): 126.
- Zabrodská Kateřina. *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. Praha: Akademie, 2009.
- Zborník Pápežskej rady pre rodinu. *Rod – kontroverzná téma: Vybrané články z Lexikónu nejasných a sporných termínov o rodine, živote a etických otázkach*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2013.

Problems with Butler – Stereotypes about „gender“

SUMMARY

The issue of gender and gender studies is a topic that has its own admirers but also vehement critics. The aim of the paper is to outline a number of key stereotypes often repeated by the critics of “gender ideology” which is above all an attempt to radically separate sex and gender. This “ideology” is based on various conceptions

of social constructivism, but also on poststructuralist theories. One of the most frequent targets of the above mentioned criticism is American philosopher Judith Butler. Many critics are irritated by her philosophical conception and political activity. The ambition of the text is to show that the conventional reading of Judith Butler is very often just a misunderstanding. The reason of this misconception is primarily the ignorance of her hermeneutical points of departure, which leads to the misinterpretation of her work.

Keywords: sex, gender, social constructivism, Judith Butler, Gabriele Kuby